

men begeert
lijkheid, waar-
n gelden, die
iendelijkheid,
ie boven hem
in Spr. 3: 34
de parallelie
waarover vs

k dichter ko-
t het is dui-
de hoofdstuk
gen in de ge-
l en afgunst;
t elkaar het

daarover, en
en beroep op
Of meent ge
aar inplaats
et aanhaalt,
eigenlijke ci-
hij dat? M.i.
t lag wel in
ust heeft tot
us was voor
k. Maar zijn
rijpen. Daar-
erst uitdruk-
por de geest
de Hij sinds
lijk? Nijl en
de gemeente
een samen-
r welwillend-
dij. De Geest
bewerkt dat
jegening on-
blijkens wat
hebreeuwse
is Jacobus
in die tekst,
jaloersheid;
i.w.z. in wel-
stelligten. De
contra „ge-
ch, in de ca-
“.

— al draagt
rafrase, en is
veer in deze
niets (over
de Hij in ons
deel. Hij be-
heid. (En nu
ze dan ook:
de nederigen

noemen zijn.
we vertaling
aanzienlijke
heb ik wel
roep daar in
dat een iets
voordeel zou
meer direct
en met deze
En dat daar-
et dankbaar-
B. H.

de heren M.
te Nieuw-
bis, Utrecht.

d"

alangs in ons
althans aan-
el „Alle jeugd
te verschijnen
nen verzekert
zou van een

spondent on-
hiermee her-
K. S.

„De Roeper“.
D.w.z. prut-
vechten. Zo
schorsing van
ders gewacht
na bespaard).
het eens. Hij
oudbaarheid“
zou zeggen:
zéker de „af-
van. En die
pieel te hou-
ik wilde aan
zie je wel?

De heren moesten principieel beslissen, wie in hun kring het ambt bedienen mag en op welke condities: n. w. e. beloven niets te leren dat niet helemaal klopt met die 16 dwaze of lege formules.

Het schrijven van dr. Masselink is, zeiden we, typerend, n. l. voor de bezwaard onder de synodocratie. Hoewel dr. M. belooft, te gaan schrijven over de onhoudbaarheid van het schorsingsbesluit, heeft hij toch al bij voorbaat boven x'n artikeltjes geschreven (als onderschrift): „de schorsing van Prof. S. verdiend en verantwoord! en toch..... Kijk, dát is nu bezwaard-synodocratisch. Pruttelen, maar niet profeteren. Dr. Masselink — ik geloof, dat dat hele zaakje noch verdiend, noch verantwoord was. Ik vind het tohuwabohu van Nauta's rapporten van alle kanten kreupel, dom, slecht. Maar als U geloof, dat 't verdiend en verantwoord was, wel houd dan op te pruttelen. Dank dan liever God, dat ge van die pest verlost zijt. Want dán heeft K. S. zich wel zéér verhard. Hij zelf gelooft, dat hij in die dagen gehoorzaam geweest is. Maar een verdiende schorsing verwerpen — dát is pure verharding. — U schrijft voor niets. En wéét het.

Overigens: houd toch op te schrijven over een persoon. Dat bederft de zaak. Schrijf liever over de vragen, de elsen, die gesteld zijn. Daaronder leeft U zelf ook, iedere Zondag. Boor uzelf niet in de grond, of anders — doe het wat galant. De synodocratie zou niets durven, als ze niet zeker was van mensen als u, en als dr. Schouten: protesterend — TOT DE GRENS. Ook de hoogleraren in uw kring steunen op de „Schouten's" in uw kring, ofschoon juist dr. Schouten tegen hen polemiseert in plaats van tegen zichzelf, om zijn toch-ook-maar-mee-doën.

Maar dit alles is maar een aanloopje. Dr. Masselink las wat ik schreef over ds. Doornbos' opvattingen inzake 't al of niet moeten bijwonen van een classicale vergadering. Hij zegt:

Prof. S. leidt dit geschrift tegen-elkaar in met de opmerking, dat er „enige deining eventjes" te zien kwam, en noemt het „een leuk gevalletje, dat eerst de meistersbond, daarna de mannenbond onder het zoeklicht neemt". Ik zie er wat meer in: de consequentie van Schilder' zevenvoudig advies in Oct. '42 aan Kampen's kerkeraad. Dat veel te verstrekkend advies (ongevraagd en in eerste instantie gegeven) noemen we een algehele „min" (in de zin van minder respect voor het kerkverband dan vereist was). Ds. Jongeling en Ds. Doornbos gaan op die weg van Oct. '42 voort; weer een „min" dus. Helaas geldt hier niet de algehele formule: min keer min is plus. Maar wel was met „wiskundige" zekerheid te voorzien, dat dit komen moest. En Prof. S. moet daarover niet klagen, zolang hij meent, dat zijn zevenvoudig advies aan zijn kerkeraad, op dat moment, in die vorm verantwoord was. Daar moest Ds. Vreugdenhil eens wat van zeggen. Of veel beter: Prof. Schilder moest zelf zeggen, dat daar „tijd en wijze" niet voldoende betracht zijn. Dan alleen komt hij klaar met Ds. Jongeling en Ds. Doornbos en die „enige deining" in zijn eigen kerkverband.

Tot zover Dr. Masselink.

Ik kan kort zijn: de opinie van ds. Doornbos heeft niets te maken met mijn advies aan Kampen van '44. Elke particuliere synode kan en mag haar afgevaardigden tot de orde roepen als de heren maar blijven plakken, en beslissen op punten, waar de kerken niets van afweten, en ten aanzien waarvan ze niets hebben te beslissen. 't Zijn maar dienaren, die afgevaardigden. Met geen andere dan gedelegeerde macht. Er zijn trouwens synodelen op eigen gezag weggelopen; met hen gebeurde niets.

Als dr. Masselink in '44 naar K. S. geluisterd had, behoefde hij nu geen „Roeper"-kolommetjes te vullen met artikeltjes, waar toch niemand naar luisteren zal in zijn kring. Dan was hij gereformeerd gebleven. Nu is hij zo iets als een Geref. Bonder in de Herv. Kerk. Zuchten — maar niet over de brug der zuchten komen. K. S.

„Jankheid"

Enkele weken geleden gaf ik tegenover ds. Plooy een heel korte afwijzing van diens onjuiste critiek op het werk onzer synode inzake relatie met Chr. Gereformeerden. Als je van een auteur geen notitie neemt, wordt geklaagd: „men negeert ons". Wel, hoe was 't dan, nu ik wel even notitie nam? Een paar kolommetjes — die niet konden bewijzen, dat de critiek op de synode wel juist geweest was. Toen ik daarna in een paar woorden afwees ds. Plooy's invatide, om dan van mijn kant de besluiten der synode eens uit de doekjes te doen (in een zaak, die zo simpel als de dag is, want ze betekende: graag praten, maar niet zéuren en kwaad spreken), liet ik uitkomen, dat ds. P., vooral in deze tijd, tegen zijn eigen kerken geen stemming moest maken op losse gronden en haastige combinaties. En in 't voorbijgaan wees ik erop, dat ik zelf op de (civiele en kerkelijke) leeftijd van ds. P. ook mijn best deed, om, als ik wat had te critiseren, eerst de zaakjes uit te pluizen.

En kijk, nu vindt ds. A. v. d. Ziel dat weer niet goed van mij. In afwachting van nieuwe kolommetjes (want ds. P. kan zich best zelf verdedigen!) al vast een klein kolommetje. Ds. v. d. Z. vindt, dat ik die leeftijd er buiten had moeten laten. Sprak niet dr. H. H. Kuyper van „baardeloze knapen"? En wist ik niet, wie hij bedoelde? Hoe méér er veranderde, des te minder veranderde er.....

Ik zou willen opmerken:

a) Ik heb niet geweten, wie dr. H. H. Kuyper bedoelde met „baardeloze knapen". Grijldanus, Vollenhoven, K. S. waren al wat te oud voor die eretitel. Hij zal wel bedoeld hebben op „leerlingen", die — allicht met wat struikelen en opstaan — een beetje meezongen. Alsof hijzelf nimmer zulke jongelieden had aangemoedigd.....

b) Dr. H. H. K. noemde geen namen. Ik deed het wel. Ik noemde welgeteld één naam.

c) Dr. H. H. K. kwam met dat generaliserende woord „baardeloze knapen" een kleine groep, die hij bezig was of „mundtot" te maken of met behulp van aangeklede knapen (schildknappen) wég te werken, een kleine groep

van leiding-gevende-mensen, die hij zelf niet aan kon, disqualificeren. Hij wilde in de leerlingen die voorgangers treffen. Heb ik soms ds. Plooy een leerling genoemd van 'n groepje? Het zij verre. Heb ik een of ander consortium willen disqualificeren door na één stukje van ds. Plooy te kildren: dat is mis, de synode is zo dwaas niet, als U beweert? Welnee. Maar als dan ds. P. weer 'n paar kolommetjes nodig heeft, om te vragen, of ik dan maar eens..... hem aan copie wil helpen inzake die synode, die synode, die z.i. wel zulke dwaasheden ventileert, dan zeg ik: wees nu eens kalm, en bedenk, dat die andere mensen, die deputaten-arbeid verrichten, en dat die synode nog niet zo gek is..... en denk een beetje aan de burenen, die van je eigen kerk toch al zo'n daverende onzin lopen te verkopen.

d) En ik méén dat, Ik vind het niet best, als men niet

meer tegen iemand, die 'n paar kolommetjes critiek op zijn eigen kerken heeft, en dan, na een zeer kort woord-van-afwijzing wéér eens een paar kolommen nodig heeft, zeggen mag: niemand verachte uw jonkheid; zorg dat ge of beslagen ten tja komt, of anders: zwijg. Iemand, die, zo nodig, ten synode sprak: niemand verachte uwe „oudheid", mag ook dat andere wel zeggen tot iemand buiten de vergadering, die van die ouden al te vlot verzekert, dat zij het grondig mis hebben. Sommigen begeren tegenwoordig niet meer de rijpheid van oordeel. Daaraan laboreren we.

e) Als tenslotte ds. v. d. Z. meent, dat er niet veel veranderd is, dan zie ik het anders. Vroeger werden ernstige argumenten gedoodverfd als „licht geschut". Thans wordt „licht geschut" geveerd als „licht geschut". Dat schijnt mij nuchter. En een vooruitgang. En een winst. K. S.

Het werkende Meisje (III)

DE KEUZE VAN HAAR BEROEP.

In het verband van de beschouwing van de beroeps-keuze moet ook de positie, die het onderwijs in deze inneemt, de aandacht hebben. Naar het mij voorkomt nu wordt onze huidige schoolopleiding, zowel van de jongen als van het meisje, bij het lager-, uitgebreid en middelbaar onderwijs, gedrukt door dit bezwaar, dat het zover afstaat van het arbeidsleven, dat toch eens de jongen en het meisje wacht. Ik meen dan ook, dat hier van een schadelijk manko gesproken moet worden, nu er geen of slechts zeer onvoldoende onderwijs wordt gegeven, dat er op gericht is, de leerlingen enige kijk te geven op aard en vereisten voor de verschillende maatschappelijke functies, opdat hun oordeel over het werk, dat wacht en hun plaats daarin, zo goed mogelijk en zoveel als met het niveau van hun kennis zich verdraagt, worde gevormd. Nu weet ik wel, dat er in dezen wel iets wordt gedaan. Zo worden b.v. leidinggevende personen uit de industrie ook wel in de gelegenheid gesteld om met voordracht en lichtbeeld aan de schooljeugd het een en ander bij te brengen over het werk, dat in de fabrieken geschiedt, waarbij met name de activiteit van de Ver. Nederl. Fabrikaat in dezen alle lof verdient, doch dit is alles op zijn best nog maar zeer fragmentarisch en proportioneel onevenwichtig. Het wil mij voorkomen, dat het nodig zal zijn in het belang van een goede vorming van de jeugd, hierin behoorlijk systeem te gaan brengen, waarbij op school ook als leerstof zou dienen te worden onderwezen aard en vereisten van de verschillende voornaamste beroepen, met dan daarop aansluitend, ter ondersteuning van dat onderwijs en ter bewaring van de band met de praktijk, voordrachten met lichtbeelden, zo mogelijk gecompleteerd door excursies aan de bedrijven. Trouwens, ook het Hoger Onderwijs voor bepaalde beroepen gaat met eenzelfde gebrek gepaard. Wat weet hij, die economie studeert, van de praktische economie, zoals deze in de ondernemingen wordt beoefend? Naast overdrifving schuilt er toch ook wel enige waarheid in hetgeen enige jaren geleden één mijner kennissen, die bezig was aan zijn proefschrift, tot mij zeide: Wanneer ik straks gereed zal zijn om mijn plaats in het bedrijfsleven te gaan innemen, taxeer ik mijn kennis van hetgeen zich in de praktijk van het zakenleven afspeelt, op het niveau van een jongste bediende te staan. Staat het ten opzichte van de studenten aan de Technische Hogeschool anders, met name wat hun sociale en economische kennis van het bedrijfsleven aangaat? Zonder in een schadelijk practicisme te vervallen, zou m.i. toch beter en tijdiger aanpassing aan de praktijk van het leven dienen te worden gezocht.

Wanneer wij dit manko gesignaleerd hebben, in het kader van dit artikel, dan is het, omdat ook voor het meisje, dat de school gaat verlaten en voor zich een of andere maatschappelijke functie gaat zoeken, voor zover in verdergaand onderwijs de richting niet reeds is bepaald, het voor haar zelf zowel als voor haar ouders veelal een vraag is, waarop men op de tast af een antwoord zoekt: En wat nu? Ik zal mij nu niet bezig houden met dit verschijnsel t.a.v. de jongen, voor wie dikwijls de zaak niet anders is gesteld, en mij uitsluitend bepalen tot het meisje en haar beroepskeuze.

Gegeven deze onwetendheid van wat de praktijk van het arbeidsleven in de verschillende beroepen betreft, ligt er voor het meisje het grote gevaar, dat zij zich door de schijn lant bedriegen en vroeg of laat in haar beroepskeuze bedrogen uitkomt. Die bedriegelijke schijn maakt dan juist wel functies in 'abriek of kantoor zeer aantrekkelijk. Er is een werkdag, die tot acht uren beperkt blijft; daarna is men vrij en heeft men de gehele avond voor zichzelf, althans, zo redeneert men. Bovendien is er ook het hogere loon, dat in fabriek of kantoor verdiend wordt, waardoor men zich in kleding en levensgemak en vermaak meer kan veroorloven. Deze factoren samen oefenen dikwijls zulk een aantrekkingskracht uit, dat men er zich door laat leiden bij zijn beroepskeuze. Afgedacht van het feit, dat daarbij stellig ook nog wel andere factoren een rol spelen, moet m.i. de zeer sterke terugging van meisjes in huishoudelijke diensten, als ook het gebrek aan verplegend personeel, bij welk laatste men in de opleidingstijd niet direct begint te verdienen op het niveau van fabriek of kantoor, voor

een goed deel aan die bedriegelijke schijn van de arbeid in fabriek en kantoor worden geweten. Daar waar vóór alles gevraagd wordt naar de wil des Heren ook ten opzichte van het leven in de arbeid, zijn de voorwaarden aanwezig om zich door zulk een schijn op dit punt althans niet te laten bedriegen.

Bij de geschetste bezwaren komt voorts nog dit, dat men staande aan het begin van het leven in de arbeid, wel eens geneigd is, juist ten opzichte van het meisje, deze zaak van de verantwoorde beroeps-keuze te licht op te vatten. Ongeveer 70 van de 100 meisjes toch zijn vóór hun 25e levensjaar in het huwelijk getreden. Met dit bekende verschijnsel voor ogen en met het ideaal van het huwelijk bij het meisje zelf in het hart bewust of onbewust, zijn velen geneigd aan die maatschappelijke functie voor het meisje wat lichter te tillen en het als iets van tijdelijke aard te zien. Daardoor wordt evenwel meteen met name voor die meisjes, welke niet tot die zeventig procent behoren en waarvan velen ook nimmer tot een huwelijk komen zullen, deze zaak ook te licht beoordeeld. Wij laten dan verder nog rusten, dat het ook voor het meisje, dat wel vóór haar 25e jaar tot een huwelijk komt, van zeer groot belang is, of haar werk, dat zij koos in het beroepsleven, inderdaad een goede aansluiting geeft op haar werk als huisvrouw in het huwelijk. Op dat punt heeft menig huwend meisje en heeft ook menige huwende jonge man in zijn levensgezellen wat haar kennis van en ambitie voor huishoudelijk werk betreft tijdelijke of blijvende teleurstellingen beleefd, die hadden kunnen worden vermeden. Daar men nimmer vooraf weet, welke de levensbestemming van het meisje zal zijn in of buiten het huwelijk en, zo zij al huwt, het eveneens verborgen is of haar een lang of kort huwelijksleven wacht, is het zaak van verantwoordelijkheid, voor het meisje niet minder dan voor de jongen, deze aangelegenheid van de beroepskeuze volledig ernstig te nemen en niet oppervlakkig af te doen.

Vanzelfsprekend is het ons onmogelijk om in een reeks van artikelen in een gedetailleerde beschouwing van verschillende maatschappelijke beroepen voor meisjes te treden. In de vooraangaande artikelen hebben wij gepoogd, de aandacht te vestigen op hetgeen volgens onze overtuiging een verkeerde toestand is, die bezig is, zich verder te ontwikkelen, namelijk, dat de meisjes op weg zijn, zich steeds meer te distancieren van die beroepen, welke de meeste aanraking hebben met de natuurlijke levensroeping van de vrouw. Daarom hebben wij gemeend, onze meisjes en haar opvoeders weer de goede principiële leidraad in handen te moeten drukken, zodat zij bij deze beroeps-keuze vóór alles en in alles rekening houden met datgene, wat God ons leert in Zijn Woord en met hetgeen Hij ons in dat Woord bekend maakt ten aanzien van Zijn arbeid als Schepper en Onderhouder ook van het leven van de vrouw. Dan liggen reeds zo gezien, niet alle functies voor het meisje, om slechts enkele ervan te noemen, die in huishouding, ziekenverpleging, onderwijs, winkel, kantoor of fabriek, op één lijn, wat de waardering betreft. In de eerste drie is een hoge graad van gemeenschap met de natuurlijke levensbestemming van de vrouw gegeven, in de tweede drie beroepen is dit als in een snel dalende reeks in veel mindere mate het geval. Fabrieksarbeid achten wij, zoals reeds bleek, in het algemeen niet of nauwelijks voor het meisje in normale tijden in aanmerking te komen, terwijl wij ten opzichte van kantoorarbeid van oordeel zijn, dat alvorens aan kantoorarbeid voor het meisje als beroep wordt gedacht, eerst overwogen dient te worden, of er geschiktheid en mogelijkheden aanwezig zijn voor huishoudelijke functies en tal van andere beroepen, die naar het ons voorkomt de voorkeur verdienen boven arbeid op kantoor.

Ook hier wrekt zich, dat men de mogelijkheden, die er liggen bij een beroepskeuze, vaak zelf zo slecht kent of geen serieus onderzoek ernaar instelt.

Voor mij ligt de tweede belangrijk uitgebreide uitgave van een boek in zeer fleurige omslag met een rij van lachende, vrolijke meisjes erop, naar maatschappelijke functies gevarieerd van de stewardess van de K.L.M. in haar grijs-blauwe uniform tot de verpleegster in haar smetteloos wit. Het boek draagt als titel „De toekomst tegemoet", met als ondertitel „Beroepsmogelijkheden voor meisjes". Schrijfster is Aimée van Tricht, uitgever de N.V. Drukkerij de

Spaarnestad. De eerste druk verscheen in 1940, de tweede in 1951.

Een zekere humanistische instelling is in dit boek duidelijk te onderkennen, waar de schrijfster het leven wil grondvesten op „de eeuwige begrippen: Waarheid, Rechtvaardigheid, Liefde, Recht en Deugd”, naar het voorbeeld van de door haar geciteerde paedagoog Jules Renaut in diens „Menschen van morgen” (Adolescents), terwijl zij zich ook op het standpunt stelt, dat „de vrijheid van alle mensen geëerbiedigd moet worden bij de keuze van hun wapenen voor de strijd om het bestaan” (blz. 13 en 7). Deze bepaalde instelling leidt uiteraard ook tot bepaalde consequenties, waarin wij haar evenmin overal met instemming kunnen volgen. Haar vrijheidsbeginsel, waarvan de normen slechts op zeer vage, weinig omlijnde wijze worden aangegeven, brengt er haar ook toe, bepaalde beroepen te bespreken, die, zoal niet aanbevelenswaardig, dan toch wel aanvaardbaar door haar worden geacht, beroepen, die stellig in de belangstelling van het Gereformeerde meisje weinig zullen deken. Ik heb het oog op dat deel van haar boek, ook al staat het op het eind en dus stellig niet voorop bij de schrijfster, waar zij de opleiding voor lichaamscultuur bespreekt. Daarbij wordt ook het beroep van schoonheidsspecialiste door haar toegelicht onder het motto „Non è bello quel ch' è bello, ma quel che piace”, welk Italiaans spreekwoord in vertaling luidt: „Niet het schone is schoon, maar datgene wat behaagt. Daarbij zijn dus alle normen ver te zoeken, en is alles onderworpen aan de ijdele mens en zijn subjectief oordeel en aan zijn begeerten vooral. De schrijfster zelf vindt die Italiaanse spreuk zo gek nog niet, mij dunkt, daarbij wordt het principieel verschil tussen haar en ons wel zeer duidelijk merkbaar, waarom we ook maar matige belangstelling aan de dag kunnen leggen voor alle „wijsheid”, die geboden wordt over cosmetica, milks, crèmes en lotions, met andere make-up preparaten.

Doch afgedacht van dit gedeelte van het nieuwe derde deel, dat in deze tweede druk voorkomt, in welk derde deel de moderne beroepen worden behandel, bevat haar boek zeer veel materiaal, zowel wat de omschrijving van de verschillende functies betreft, alsook wat de daarvoor vereiste opleiding, aanwijzing van opleidingsinstituten, (waarbij ook de Chr. instituten niet zijn vergeten), kosten van deze opleidingen enz. aangaat. Ieder, die zich serieus daarin wil verdiepen, en die dit kan doen met onderscheidend oordeel, kan worden aangeraden van dit boek, dat van grote deskundigheid blijkt geeft, kennis te nemen.

Kennisgeving van dit boek zal tevens ervan overtuigen, dat, wanneer wij niet enthousiast zijn ten opzichte van tal van functies op fabriek en kantoor

voor werkende meisjes, er meer dan voldoende keus overblijft voor beroepen, die stellig boven de bepaalde functies de voorkeur verdienen. In haar ruim 340 bladzijden tellend boek behandelt de schrijfster deze door ons bedoelde beroepen als ideale beroepen voor het meisje. Als zodanig bespreekt zij stuk voor stuk uitvoerig het beroep van verpleegster, verloskundige, kraamverzorgster, heilgymnaste, fysiotherapeute, (voor bestraling en diathermie), praktijkassistenten voor artsen, röntgenassistenten, kinderverzorgster, kleuteronderwijzeres, onderwijzeres bij Lager en Buitengewoon Lager onderwijs, lerares bij het Nijverheids-onderwijs, onderwijzeres voor doofstommen en blinden, logopaediste (spraak- en stemkundige), maatschappelijk werkster, gezinsverzorgster, gezins-hulp, inspectrice bij de kinderpollitie. Daarbij komen dan nog in het derde deel van haar boek die beroepen welke meerdere of gespecialiseerde opleiding vereisen, zoals het beroep van arts, kinderarts, tandarts, dierenarts, mondhygiëniste, apotheker, apothekers-assistente, drogiste, biologe, lerares bij het Middelbaar en Voorbereidend Hoger Onderwijs, medisch en botanisch analyste, laborante, scheikundige, tuin-architecte, kweekster, lerares lichamelijke oefening M.O., binnenhuisarchitecte, woninginspectrice, jeugdleider, journaliste, psychologe, diëtiste, kinder-rechter, juriste bij voogdijraden, armenraden en andere instellingen van maatschappelijk werk, mode-ontwerpster enz. Zoals men ziet, is de lijst van beroepen voor het meisje, die dicht bij haar natuurlijke levensroeping als vrouw nog uitgebreid genoeg. Over al deze beroepen kan men zeer wel wetenswaardigheden vermeld vinden in dit boek.

Wie nu uit al deze beroepen een keus voor zichzelf of voor eigen dochter zal moeten doen, wanneer zij zelf in dezen geen uitgesproken belangstelling of begaafdheid aan de dag legt, zal verschillende factoren moeten overwegen en tegen elkander moeten afwegen, zoals: aanleg, aard, karakter, verstandelijke ontwikkeling en vermogens, gezondheidstoestand, maatschappelijke en huiselijke omstandigheden met andere, die nog te noemen zouden zijn. Daarbij zal men goed doen, door ook het oordeel van de onderwijzer(es) en hoofdonderwijzer(es), de predikant en de huisdokter, niet te veronachtzamen, doch te raadplegen. Zo nodig zal men daarbij ook het advies van bureaus voor beroepskeuze of van ervaren, goed gereputeerde psychologen kunnen inroepen. Mits men met name deze laatste twee adviesinstanties maar met voorzichtigheid raadpleegt en het door hen uitgebrachte advies (het zij nogmaals herhaald) zorgvuldig principieel keurt, zonodig ook verwerpt, en het terdege vergelijkt met hetgeen de eigen ervaring als opvoeder geleerd heeft.

P. GROEN.

DE LAATSTE DER TACHTIGERS

LITERATUUR EN KUNST

Vorige week stierf in de hoge ouderdom van 87 jaar, Karel Johan Lodewijk Alberdine Thijm (pseud.: Lodewijk van Deyssel), de laatst overgeblevene van de mannen, die, zoals zij in de literatuur genoemd worden, de „Tachtigers” vormden.

Dit verscheiden is een feit, waarbij ook wij wel een ogenblik mogen stilstaan.

Hij was zeker niet één der onzen. Veeleer heeft deze letterkundige zich geopenbaard als een vijand van het Christendom. En pijnlijk blijft voor ieder, die gelooft, zijn uitspraak: „De hoogste graad van menselijkheid is het god-beestelijke”, een uitspraak, die deze schrijver-criticus, naar we graag hopen, in zijn latere perioden, toen hij veel uit zijn eerste, onbesuiste jeugd, heeft losgelaten en verloochend, niet meer voor zijn rekening zal hebben genomen. Maar de geest, waaruit deze woorden voortkwamen, heeft hem toch zijn leven lang bezield.

Hij behoorde tot de profeten van de Tachtiger-beweging en zeer terecht schrijft de heer P. Keuning, in zijn inleiding op de „Christelijke Kunst”: „Het is niet anders, de literatuur van '80 is anti-godsdiensig. De 80-ers, zich schijnbaar verzettend tegen de romantische school, maar in werkelijkheid de consequenties van het romantisme aanvaardend, hebben evenzeer aanvaard de oude, liberalistische levens- en wereld-beschouwing. Omdat de literatoren van '80 vijandig stonden tegen de christelijke godsdienst moest ook hun kunst wel anti-godsdiensig zijn”.

Maar met deze afwijzing zonder meer zijn wij heus niet van de '80-ers, en zeker niet van Alberdine Thijm, af.

Want, vergeten wij het niet, de Tachtiger-beweging is méér geweest dan een literaire revolutie. We willen nog eens P. Keuning citeren in zijn, nog volstrekt niet verouderde studie: „Literatuur en Leven” (pag. 60): „De beweging van '80 is niet alleen een literaire beweging geweest. Hun innerlijk-zijn heeft Kloos en zijn volgelingen doen vragen naar een nieuwe literatuur: een nieuwen vorm verlangden zij, om daarin te kunnen uiten de denkbeelden, die óók wel niet nieuw waren, maar die nu, zuiverder uitgesproken en aanvaard met hun noodwendige consequenties, toch als nieuw konden worden gepropageerd”.

Prof. Bavinek heeft hetzelfde bedoeld in zijn „Hedendaagse moraal”, wanneer hij schrijft: „Het is de vloek der revolutionaire eenvormigheid waartegen

Nietzsche en Ibsen, Kloos en Van Deyssel, in verzet zijn gekomen. De moraal door hen verkondigd, is in de eerste plaats een luid protest en een scherpe aanklacht tegen de hoog geroemde beschaving en verlichting der negentiende eeuw; zij is de kritiek der zonen op de oppervlakkige levensbeschouwing hunner eigene vaders. Veel sterker nog dan de bezwaren met welke Da Costa in 1823 durfde optreden, zijn de aanvallen, waaraan de negentiende eeuw tegen haar einde door haar eigen geesteskinderen blootgesteld wordt”.

Hoe was het in de tweede helft der vorige eeuw geworden? Laat het Van Deyssel, in zijn „Verzamelde Opstellen” zelf ons zeggen: „Heel Nederland was een stille boerenwoning, waar langs de open luiken het bleke zonnetje der kalme banaalheid binnen scheen; menschen waren er niet in; er was niets overgebleven dan de wezenloze menschenvormen van hemden, borstrokken en onderbroeken, die op het grasveld lagen te bleken”.

Het was de tijd van de vormen zonder wezen, van een niet-meer-leven, doch geleefd worden; het was de tijd der stijl- en geesteloosheid, der versuffing, en van het cliché-gebruik, van woorden zonder inhoud. En dat niet slechts in de literatuur, maar in het gehele leven, waarvan tenslotte de literatuur steeds de directe openbaring is.

Het verzet der '80-ers had dus wel terdege reden van bestaan. Maar het was met hun Revolutie als met de Revolutie van 1789: het werd een revolutie tegen vormen, waarbij tenslotte het wezen gehandhaafd bleef.

Was het de zonde van de negentiende eeuw geweest, dat men, los geslagen van de gemeenschap met God, het individualisme ten troon verhef, Alberdine Thijm was en bleef bij al zijn mokerslagen op de verouderde en vermohnde wereld van zijn dagen, zelf de hyper-individualist. Schreef hij niet in 1904 zijn: „Het Ik, hyper-individualistische dagboekbladen”? Hij verachtte de gemeenschap. In een gesprek met een journalist zei hij: „Mijn kunstwerk moet overeenkomen met wat ik zou schrijven, indien ik alleen op de wereld stond”.

In haar doorwerking en vrucht is dan ook de Revolutie der Tachtigers precies als de Revolutie van 1789: ze is verlopen, ze vernietigde zichzelf in een onderling verteren en wat er uit overbleef was geheel

iets anders dan de Tachtigers zichzelf hadden ingedacht.

Al heel gauw zien we hen uiteen gaan. Van Eeden zegt tot Van Deyssel: „Het grondprincipe, zegt gij, van Zola, den meester, is dit: de heele, de gansche menschen-wereld, de heele, de gansche menschenziel moet gekend, ontleed en gezegd worden. Voor u, Van Deyssel, ik weet het, is dit het grootste geluk, dat de Kunst u geven kan en Zola, die dit gedaan heeft, de grootste kunstenaar, de grootste mensch der wereld. Niets kan ik hier tegen in brengen, dan dit eenvoudige: voor mij niet”. En in feite liet Van Eeden reeds in 1894 de „Beweging” los. Verwey schreef reeds eer: „Ons was niet genoeg de enkele bewondering van de natuur en de gevoelsontroering, wij wilden ook het voorwerp buiten ons tot innerlijk bezit. Wij wilden organisatie, invloed op de massa en zochten daarom filosofie en sociologie”. En Carel Scharren veroordeelde het individualisme der '80-ers met de volgende woorden: „Toen het individualisme van Kloos en Van Deyssel opstelde boven de stijfheid der taal, is het, juist bij de genialsten onder hen, in gruwelzamen ineen gestort”.

Trouwens, ook Van Deyssel bleef zichzelf niet gelijk. Al spoedig begreep hij, dat hij dood liep in deze richting. En hij bekeerde zich van het naturalisme van Zola, die hij als zijn profet bewonderd had, tot de dichter van de mystiek: Maeterlinck.

Ook de gang van dit leven vertoont de verkleuring, die, als ik mij wel herinner, Churchill op zijn manier eens getypeerd heeft met: „Wie op zijn twintigste jaar niet rood is, heeft geen hart; wie het op zijn zestigste jaar nog is, heeft geen verstand”.

In 1920 schreef Van Deyssel: „Weet gij, of men zich driftig moet maken? Ik weet ook niet, of ik mij driftig moet maken. Vroeger maakte ik mij wel eens driftig. Nu al, in jaren, nooit meer. Met de vraag of men zich al of niet driftig moet maken, bedoel ik hier thans alleen, of het ten opzichte van het verkrijgen van zeker gewenscht gevolg, nuttig is zich driftig te maken.....”.

Hier spreekt niet meer de man van de '80-Beweging.

Bij zijn 60ste verjaardag sprak Prof. Prinsen: „Er zijn weinig auteurs, die zulk een tegenstelling vertoonen, tusschen het werk hunner eerste periode en dat van hun later leven”.

We mogen er dankbaar voor zijn, dat deze grote uit de wereld der literatuur, deze ontwikkelingsgang heeft doorgemaakt; voldoen kan het ons niet, want wanneer Van Deyssel zegt: „Ik beweer, dat in het Christendom veel meer poëzie en kunst is dan in de moderne theologie en in het multatulanisme; ik preferer verre Dr. Kuyper, den donkere, boven Dr. Hengholtz, met zijn roze beminnelijkheid, of Dr. die endie met zijn groene flinkheid”, dan is het niet de hunkering naar de Waarheid, die hem zo spreken doet; het blijft de aanbieder van de Kunst, wie deze woorden uit het hart komen. (Men zie hierover: Lodewijk van Deyssel, door P. J. Molenaar).

Maar toch, dit alles overwegend, blijven wij zeggen: Alberdine Thijm heeft ons iets te zeggen. Zijn felle aanklachten tegen een leven van vormen, maar dat zonder wezenlijke inhoud was; zijn revolutie tegen een wereld van schijn, zonder inhoud, het kan ons gezegd zijn.

Want laat ons niet vergeten: wél heeft Prof. Bavinek gelijk gehad als hij zegt, dat de Tachtigers gericht geoeft hebben over het schromelijk tekort en mankement der negentiende eeuw, waarvan zij zelf de geesteskinderen waren, maar evenzeer is het waar, dat de kerk mede diepe schuld heeft gehad aan dat tekort, want in een wereld van stijlloosheid moet de kerk haar eigen stijl blijven vertonen, haar eigen taal blijven spreken en alzo bevruchtend op de wereld om haar heen blijven inwerken. Dat heeft de christelijke kerk gedaan in de aanvang der christelijke jaartelling, toen de wereld ook hopeloos vastzat in de impasse van een innerlijke leegheid. Dat hebben de kerken der Reformatie in de zestiende eeuw gedaan. De gouden eeuw is er goeddeels de vrucht van. Maar dat heeft de kerk niet in de vorige eeuw gedaan. Integendeel, zij wierp, wie om een eigen stijl voor de kerk vroegen, uit haar midden uit en deformeerde zich in gelijkvormigheid met de holle wereld rondom haar. En in zoverre kan ook dat plichtverzakend christendom zich de critiek der Tachtigers voor gezegd houden.

Maar laat ons nu ook toezien voor vandaag.

Wee de kerk, die niet meer leeft uit de stijl der Schriften, maar likkebaardt naar de z.g. cultuur derzer wereld. Ze gaat met die cultuur ten onder.

Laat de kerk, en dat zijn: gij en ik op dit ogenblik, blijven spreken de taal der kerk en dat naar de stijl der kerk.

In een pas herdrukte uitgave van „Kerktaal en Leven”, lezen we:

„Uw taal, o kerk, zal uitmaken of ge het meent. Uw taal zal ook uw vonnis zijn.....”.

En het is in dit verband wel zeer opmerkelijk, dat de auteur van deze woorden, hier, naast één der Tachtigers, Frederik van Eeden, wil neerknielen in het gebed:

„Geef ons kracht, Jezus, om dit grote geheim in woorden aan mensen te brengen. Geef, dat de woorden de kostbare schat eerbiedig dragen. Help ons. Amen”.

Bij l
kerk v
schuwi
Geest,
haar s
ner Re
krach
naar w

Aan

Reed
op, dat
broeder
niet ha
liefheb
verkeer
zijn hot

Het l
optrede
betreur
staat e
zich zel
voor de
hij is v
Heiland
goede
kwade
onze we
te meer
een hog
gevolger
zwaar z
David v

Hoe
houding
diens b
God! H
volk, w
in de ti
toen de
volk gel
geschied
hebben.

Wie
beven!
ouders h
antwoor
als leder
welke v
wust zij
gevolgen
„Laat o
wijzen m
Op één
nagaan
afspeelde
drukt: „
zo zoude
zondige
daarvan,
Heren o
gesteld,
wij, als
veroorde
die straf
daarvan,
wel eens

De Her
beschik
straf der
straf bli
deelde e
ook heef
bondenhe
met goed
wijls grij
dat zelfd
zondvloed
van Sodo
enz.

Keren
met als
die zijn J
dat ook d
vervige r
dus bleve
zo: „A's
boven al
konden he
door een
trekken v

Hoe kom
Elk gez
optelsom
eniging, v
afspraken
ganisme,